

Dato 11.03.25

Årsmøtesak 09/25: Andre saker - årsmøteuttalelse

Regjeringen må ivareta norsk handlefrihet på GMO-området

Årsmøtet i GMO-nettverket, samlet 11. mars i Oslo, ber regjeringen ivareta norsk handlefrihet på GMO-området. Regjeringen har signalisert at den vil foreta en gjennomgang av EØS-relevante rettsaker som ikke er innlemmet i EØS-avtalen, det såkalte etterslepet.

GMO-regelverk i EU som er ikke tatt inn i EØS-avtalen, er blant annet forordningen om genmodifisert mat og fôr (1829/2003) og forordningen om sporbarhet og merking av genmodifiserte organismer (1830/2003). En innlemmelse av disse forordningene reiser viktige spørsmål, både i forhold til Grunnloven og i forhold til om Norge fortsatt skal ha adgang til å vurdere kriteriene om bærekraft, samfunnsnytte og etikk.

Forordningen om genmodifisert mat og fôr innebærer at EU skal avgjøre om en GMO skal godkjennes eller ikke, såkalt sentralisert godkjenningssystem. Godkjenner EU en GMO, vil det være lov å bruke den i alle medlemsland, såkalt direkte virkning.

Lovavdelingen i justisdepartementet uttalte i 2009 at denne prosedyren vil kunne komme i konflikt med Grunnloven og mente at en tilpasningstekst ved innlemmelse av forordningen i EØS-avtalen derfor var nødvendig.¹ Det er gitt unntak når det gjelder dyrking av genmodifiserte planter. Her kan det enkelte medlemsland bestemme over sitt eget territorium. Dette er regulert gjennom direktiv 2015/412 som endrer utsettingsdirektivet.

¹ Justis- og politidepartementet, tolkningsuttalelse fra lovavdelingen (18-06.09): §§ 26 og 93 - Tilpasningstekst til forordning (EF) nr 1829/2003 og forholdet til Grunnloven §§ 26 og 93 "Godkjenningssystemet i forordning (EF) nr. 1829/2003, der Kommisjonen treffer vedtak om godkjenning med direkte virkning for private i medlemsstatene, innebærer etter vårt syn en overføring av forvaltningsmyndighet som ikke kan anses som "lite inngripende" etter Grunnloven § 26 annet ledd. Det er derfor nødvendig med en tilpasningstekst ved innlemmelse av forordningen i EØS-avtalen." <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/-26-og-93-tilpasningstekst-til-forordni/id567676/>

EUs utsettingsdirektiv (2001/18) er innlemmet i EØS-avtalen med en tilpasningstekst. Denne teksten gir Norge adgang til å forby en GMO som er godkjent i EU, blant annet basert på de særskilte vurderingskriteriene bærekraft, samfunnsnytte og etikk. Denne adgangen har eksistert helt siden EØS-avtalen trådte i kraft i 1994, og Norge har nedlagt forbud mot flere GMO-er som er godkjent i EU, ikke minst fordi de har inneholdt gener som har kodet for antibiotikaresistens, noe som har vært forbudt i Norge siden 1997.

Norge har også lagt ned forbud mot GMO-er på grunn av fare for uønsket spredning, senest i 2017. I 2017 forbød Solberg-regjeringen også import av en maissort (1507) som var genmodifisert for å kunne tåle sprøytemiddelet glufosinat, et sprøytemiddel som er forbudt i Norge. Begrunnelsen var at maisen ikke tilfredsstilte kravene til bærekraft, samfunnsnytte og etikk. Dette er den eneste gangen en GMO har blitt forbudt i Norge kun basert på kravet til etisk forsvarlighet.

I Genteknologiutvalgets innstilling, *Genteknologi i en bærekraftig fremtid*, (NOU 2023:18) vises det til at Norge har utarbeidet en tilpasningstekst til GMO-forordningene som per i dag ikke er innlemmet, basert på den tilpasningsteksten Norge har til EUs utsettingsdirektiv.

I genteknologiutvalgets innstilling står det at «(d)et norske handlingsrom vil (imidlertid) også avhenge av hva slags tilpasningstekst forhandlingene fører frem til. Dersom EFTA-landene får gjennomslag for en tilpasningstekst til mat og fôrforordningen basert på utsettingsdirektivets tilpasningstekst, vil det være et visst handlingsrom knyttet til helse, miljø og de tre vurderingskriteriene i genteknologiloven: bærekraft, samfunnsnytte og etikk.» (NOU 2023:18, side 67)

GMO-nettverket legger til grunn at denne teksten vil sikre at Norge skal ha samme adgang til å nedlegge forbud mot GMO-er godkjent etter forordningen om genmodifisert mat og fôr (1829/2003), som vi har i dag.²

GMO-nettverket krever at en eventuell innlemmelse av GMO-regelverket må ivareta den handlefriheten Norge i dag har når det gjelder godkjenning av genmodifiserte organismer. Norge må fortsatt kunne fatte nasjonale vedtak som forbyr GMO godkjent i EU, blant annet basert på de særskilte kravene til bærekraft, samfunnsnytte og etikk.

Manglende samsvar mellom matlov og genteknologilov

Krav til bærekraft, samfunnsnytte og etikk er også relevant ved godkjenning av prosesserte GMO-er etter matloven. Dette ble godt illustrert i forskjellen mellom Solbergregjeringens forbud mot maislinje 1507 (2017) og Mattilsynets godkjenning av den genmodifiserte

² Genteknologi i en bærekraftig fremtid (NOU 2023:18), side 145: "Tidligere regjeringer har funnet regelverket EØS-relevant, og det er laget utkast til tilpasningstekst for innlemmelse av GM-pakken i EØS-avtalen. Den foreslåtte tilpasningsteksten er basert på tilpasningsteksten til utsettingsdirektivet. Denne gir adgang til å fatte avvikende, nasjonale beslutninger sammenlignet med EU, og opprettholder genteknologilovens krav til etikk, samfunnsnytte og en bærekraftig utvikling."
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-18/id2982905/>

rapsojlen Aquaterra i 2023. Både maisen og rapsen er genmodifisert for å være resistent mot glufosinat, et sprøytemiddel som er forbudt å bruke i Norge. Solbergregjeringen begrunnet forbudet mot mais 1507 med at bruk av glufosinat i dyrkingslandet ikke tilfredsstilte genteknologilovens krav til bærekraft, samfunnsnytte og etikk. Mattilsynet godkjente rapsojlen selv om rapsen var dyrket ved bruk av glufosinat fordi det ikke er samme krav til bærekraft, samfunnsnytte og etikk ved godkjenning av prosessert GMO etter matloven.

GMO-nettverket viser også til Genteknologiutvalgets innstilling, der utvalgets mindretall skriver at ved en eventuell innlemmelse av EUs GMO-regelverk knyttet til mat og fôr *«kan det være hensiktsmessig at denne handlefriheten beholdes ved å få samme tilpasning for behandling av prosessert GMO etter matloven som vi i dag har for levende GMO etter genteknologiloven»*. I tråd med dette ba mindretallet myndighetene *«utrede muligheten for at kravene om bærekraft, samfunnsnytte og etikk i genteknologiloven innarbeides helt eller delvis i matloven.»* (NOU 2023:18, side 327)

GMO-nettverket tok opp dette i høringssvaret til Genteknologiutvalgets der det står at *«GMO-nettverket har i mange år ment at matloven bør inneholde samme krav til bærekraft, samfunnsnytte og etikk ved godkjenning av en GMO som genteknologiloven. GMO-nettverket ber derfor myndighetene arbeide for at genteknologilovens krav til bærekraft, samfunnsnytte og etikk innarbeides i matloven.»*

GMO-nettverket oppfordrer derfor regjeringen til å vurdere mulighetene for at genteknologilovens krav til bærekraft, samfunnsnytte og etikk også skal gjelde for prosessert GMO og innarbeides i matloven.